

CÔNG GIÁO Ở TÂY NINH

Võ Thành Tâm

1. Lịch sử hình thành

Vùng đất Tây Ninh đón nhận hạt giống Tin Mừng khá sớm. Ngày 26-11-1744, Giáo hoàng Benedictus XIV cử Đức cha Hilario Costa Hy, Giám mục Đông Đàng Ngoài, làm Khâm sứ Tòa Thánh kinh lý Đàng Trong, Campuchia và Chiêm Thành, sau 10 phiên họp, trong bản phúc trình 260 trang gửi về Bộ Truyền giáo tại Roma, cha thư ký Adrien Launay ghi lại: “tại Lai-thiu (Lái Thiêu) năm 1747 có 400 giáo hữu dưới sự hoạt động của hai nhóm truyền giáo dòng Tên và dòng Phanxicô”¹. Các tín hữu này chạy trốn việc cấm đạo ở miền Trung đã tới đây khai hoang, làm ăn sinh sống để an tâm giữ đạo. Tháng 7-1789, Đức cha Pigneau de Béhaine (Bá Đa Lộc) dời chủng viện từ Chantaburi (Thái Lan) về Lái Thiêu với 40 chủng sinh do cha Boisserand làm giám đốc.

Như thế ở vùng đất thuộc giáo phận Phú Cường (bao gồm Củ Chi, Bình Dương, Bình Phước và Tây Ninh ngày nay) đã có nhiều họ đạo thuộc giáo phận Đàng Trong, thậm chí có lúc còn được đặt làm thủ phủ Công giáo Tây Đàng Trong khi Tòa Thánh bổ nhiệm Đức cha Bregneres làm Giám mục và ngài đặt Tòa Giám mục tại Lái Thiêu. Tại sao nơi đây lại được chọn mà không phải là Gia Định? Câu trả lời là vì vùng đất này trước đây rất hiểm trở và lại gần biên giới, các linh mục, giáo dân ít bị bách hại hơn các nơi khác.

1.1. Từ xứ đạo đầu tiên đến Giáo hạt Tha La

Đức tin Công giáo với sự hiện diện của giáo hữu tại Tây Ninh đã có khá lâu đời, nhưng cột mốc đánh dấu hình thành rõ nét đức tin Công giáo với sự kiện cuối triều vua Minh Mạng, ông Côximô Nguyễn Hữu Trí (tự Liêm) là một giáo dân cùng vài gia đình đã từ Huế xuôi ghe vào Nam để lánh nạn bắt đạo. Nhiều tài liệu viết sai về vị tạo lập Tha La xóm đạo này khi cho rằng ông là linh mục, ghi sai tên thánh của ông. Đầu tiên ông đến vùng Bà Trà (vùng Thủ Dầu Một), bị bắt vì theo đạo Chúa, sau đó nhân khởi nghĩa Lê Văn Khôi, ông trốn thoát và lên ở tại Suối Đá gần núi Bà Đen và cuối cùng dừng chân tại Tha La năm 1837 khi đó còn là rừng cây hoang vu, nhiều bầu bụng sinh lầy và cũng có vài gia đình Công giáo sống rải rác bên sông trên những chiếc thuyền để trốn tránh quân triều đình. Họ nhận ra nhau là đồng đạo khi trước bữa ăn làm dấu Thánh giá. Điều này cũng được lặp lại trong lịch sử hình thành hàng loạt xứ đạo cổ kính ở miền Nam như Bãi Xan, Mặc Bắc, Vĩnh Kim (Trà Vinh) hay Cái Nhum, Cái Mơn (Bến Tre). Ông Trí liền quy tụ họ lại, tổ chức đọc kinh chung, địa điểm liên tục thay đổi để tránh bị phát hiện khi ở xóm Lò Mo, lúc ở Trường Đà, ... Năm 1840 được ghi lại trong lịch sử xứ đạo Tha La khi ông Trí cùng với ông Paulus Nguyễn Văn Viên đã mời các linh mục đến Tha La

---

· Ths, NCS, Trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn TP. Hồ Chí Minh. Công tác tại Viện Nghiên cứu Giáo dục (Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh), Email: vothanhtamvlg@gmail.com, điện thoại 0907698510.

¹ Văn phòng Tổng Thư kí Hội đồng Giám mục Việt Nam (2005), “Chương 46: Giáo phận Phú Cường”, *Giáo hội Công giáo Việt Nam – Niên giám 2005*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội, tr.811.

làm lễ, giải tội, ủi an giáo hữu. Năm 1858, hai ông Trí và Viên bị quân triều đình tống giam nhưng vẫn can đảm giữ vững đức tin. Vì tuổi già sức yếu, năm 1860, ông Trí chết rũ tù vì đạo Chúa còn ông Viên được Tổng đốc Nguyễn Tri Phương trả tự do năm 1861, ông đã cải táng mộ phần ông Trí đưa về trước núi Đức Mẹ của nhà thờ Tha La ngày nay. Trên bia mộ ông Trí khắc những dòng như sau:

*Hãn năm đây
Công đức cao dày, bia tạc nay :
Sáng tạo Tha La đã rõ mặt
Quý quyền câu họ lãnh đầu tay
Ghe phen tù rạc vì danh Chúa
Nhiều nỗi khổ hình bởi đạo ngay
Tạ thế Canh Thân 1860,
Nơi khám thất
Anh em giáo hữu chớ quên người.*

Như vậy ông Côximô Nguyễn Hữu Trí với chức Câu Họ (đứng đầu giáo dân thuở sơ khai trong các xứ đạo miền Nam) được Họ đạo Tha La xem là người khai lập, hàng năm giỗ ông vào ngày 04-8 được đông đảo giáo dân nhớ ơn kính viếng.

Bia mộ ông Cosimo Nguyễn Hữu Trí, người thành lập xứ đạo Tha La năm 1837 và chết rũ tù vì đức tin năm 1860, an táng trước núi Đức Mẹ nhà thờ Tha La.

Ảnh: Võ Thành Tâm, 2018.

Trở về Tha La, ông Viên là bậc trưởng thượng, đạo đức, có uy tín trong vùng và được giáo dân kính trọng nên ông được phong hàm Huyện, cai quản vùng Trảng Bàng. Giáo dân còn nhắc nhớ con cháu về ông Huyện Viên mỗi sáng sớm Chúa Nhật vẫn đi bộ bốn cây số đến nhà thờ Tha La dự lễ. Vì những năm tháng tù đầy kiên trung giữ đạo và không có con cái nên trong di chúc năm 1883, ông Huyện

Viên đã dâng cúng tất cả sản nghiệp cho nhà thờ Tha La. Ngày 25-8-1889, ông qua đời êm ái trong tay cha Frison (vị linh mục này đã xây hàng loạt nhà thờ nổi tiếng: Búng, Phú Cường, Mặc Bắc, Bến Tre...) theo phúc trình 321 trang của cha Laurent gửi về Hội Thừa sai Paris MEP². Đức cha Colombert Mỹ (Giám mục Tây Đàng Trong) đã cho phép chôn ông trong nhà thờ Tha La. Sau này khi xây dựng nhà thờ mới, ông được cải táng chôn tại núi Đức Mẹ cùng với ông Cosimo Trí.

Như vậy, địa danh Tha La vốn là từ gốc Khmer *sa la* là một dạng kiến trúc có chức năng như một nhà nghỉ công cộng được xây dựng ở nhiều nơi như các chùa, cung điện, bên các con đường lớn³ được dùng để đặt tên xứ đạo đầu tiên và lớn nhất của tỉnh Tây Ninh⁴.

Mặc dù xứ đạo Tha La được hình thành năm 1837 nhưng vẫn chưa có linh mục cai quản, các vị chỉ đến trong thời gian ngắn rồi đi. Mãi đến năm 1860 cha Besombes Hạnh là vị linh mục đầu tiên đến phục vụ tại Tha La, cất nhà thờ mái tranh vách lá. Số người theo đạo vẫn sống rải rác, chủ yếu là do lấy vợ đạo rồi dần dà theo đạo và phần lớn là con cái của các gia đình có đạo chứ vẫn chưa có người ngoài theo đạo. Năm 1862, người ngoại đạo ở Lộc Giang vì hiểu lầm và hiềm thù cha Hạnh nên kéo đến Tha La đốt nhà thờ và nhà giáo dân, triệt hạ tháp chuông. Cha Hạnh đổi đi và cha Errard Y về thay, cất lại nhà thờ tạm với số tín hữu là 299 người. Năm 1883, xây mới nhà thờ và tháp với 3 chuông đúc từ Pháp cùng hãng Bolee với nhà thờ Đức Bà Sài Gòn. Thống kê năm 1902, Tha La có 1.527 giáo dân, lập thêm các Họ nhánh Rạch Gốc, Rạch Thiên, Bàu Công, Trảng Bàng, Bình Nguyên, Gò Dầu, ...

Ngày 14-10-1965, Đức Giáo hoàng Phaolô VI ban Sắc chỉ *In Animo Nostro* cắt bốn tỉnh Bình Dương, Tây Ninh, Phước Thành, Bình Long và vùng Tây Bắc Sài Gòn lập thành Giáo phận Phú Cường và đặt Đức cha Giuse Phạm Văn Thiên, chánh sở nhà thờ Chánh Tòa Đức Bà (cha đã dựng tượng Đức Bà Hòa Bình trước nhà thờ năm 1959) và Giám đốc Đại Chủng viện Sài Gòn làm Giám mục tiên khởi. Giáo phận Phú Cường lúc mới thành lập có 51.488 giáo dân trên tổng số 715.000 dân (7,2%) và được chia thành 6 giáo hạt: Phú Cường, Tha La, Tây Ninh, Lạc An, Bình Long, Phước Thành. Thống kê năm 2005, Giáo hạt Tha La có 6.610 tín hữu trong 4 giáo xứ là Gò Dầu (810 giáo dân), Hiệp Thạnh (540), Tha La (4.664) và Trảng Bàng (339)⁵.

1.2. Giáo hạt Tây Ninh

Từ Họ đạo mẹ là Tha La đã sản sinh ra nhiều xứ đạo con trong vùng Tây Ninh. Vì tình hình an ninh tại Tha La bất ổn, đỉnh điểm là năm 1862 khi nhà thờ Tha La bị đốt phá, đã có nhiều nhóm giáo dân lên đường tìm nơi ổn định để giữ đạo. Năm 1876, một nhóm giáo dân Tha La đến Tây Ninh khẩn hoang lập nghiệp,

---

² Tư liệu Nhà thờ Tha La.

³ Nguyễn Thanh Lợi (2018), “Địa danh Tha La”, *Những trăn tích địa danh*, Nxb Văn hóa - Văn nghệ, Thành phố Hồ Chí Minh, tr.103.

⁴ Vương Công Đức (2016), *Trảng Bàng phương chí*, Nxb Tri thức, Hà Nội, tr.684.

⁵ Văn phòng Tổng Thư kí Hội đồng Giám mục Việt Nam (2005), *Niên giám 2005 – Sdd*, tr.817.

sau khi ổn định, họ mang gia đình đến định cư. Giáo xứ và sau này là Giáo hạt Tây Ninh ra đời từ đó. Cha sở Tha La lúc bấy giờ là Simon Sĩ rất quan tâm và mua một mảnh đất rộng để làm nơi thờ phượng cho họ. Hai năm sau, 1878, cha Sĩ được chuyển từ Tha La về Tây Ninh để lo lắng cho số giáo dân gốc Tha La ở đây, dựng nhà thờ tạm bằng cây lá để có chỗ nguyện kinh. Năm 1881, thành lập giáo xứ Tây Ninh, cha Laurent Bính về thay thế cha Simon Sĩ và đứng ra kêu gọi, vận động xây dựng ngôi thánh đường bằng gạch ngói trong thời gian từ 1881-1884. Đây là ngôi thánh đường bề thế nhất Tây Ninh thời bấy giờ. Trên tháp chuông nhà thờ Tây Ninh treo hai quả chuông được đúc tại Pháp. Quả chuông lớn đúc năm 1883 do ông Huyện Viên tặng. Ông Huyện Viên tại Tha La là bậc vị vọng, đạo đức và giàu có, theo sử liệu còn lưu lại, hễ nhà thờ nào trong vùng Tây Ninh được xây mới, ông đều xuất tiền tặng một quả chuông. Quả chuông thứ hai trên tháp nhà thờ Tây Ninh còn thấy rõ hàng chữ khắc: “Tây Ninh Hội, Paulus Triều et Anna Mĩ, 1888” nghĩa là vật chung của Hội Thánh tại Tây Ninh do ông Paulus Triều và bà Anna Mĩ dâng cúng năm 1888.

Nhà thờ Tây Ninh. Ảnh tư liệu lưu giữ tại nhà thờ.

Đến năm 1931, cha Phaolô Đàng xây dựng ngôi thánh đường kiên cố như ngày nay, theo mẫu nhà thờ Thánh Jeanne d'Arc Chợ Lớn (quen gọi nhà thờ Ngã Sáu, Sài Gòn, xây dựng năm 1922-1928) do mối giao hảo thịnh tình với linh mục J.Bt. Huỳnh Tịnh Hương là người rất đa tài đã cùng với nhà ngôn ngữ học Paulus Huỳnh Tịnh Của lập ra tờ báo Công giáo là *Nam Kỳ Địa phận*. Mối giao hảo này giữa Họ đạo Tây Ninh và Chợ Lớn không những qua hai vị linh mục chánh sở nơi kiến trúc thánh đường giống nhau, trợ giúp về nhân lực, vật lực và tài lực mà còn duy trì đến ngày nay qua bức tượng thánh nữ Jeanne d'Arc cổ rất đẹp được cha sở

Tây Ninh Philipphê Trần Tấn Bình đến thăm và trao tặng vào năm 2005, hiện đang đặt giữa cung thánh nhà thờ Ngã Sáu⁶.

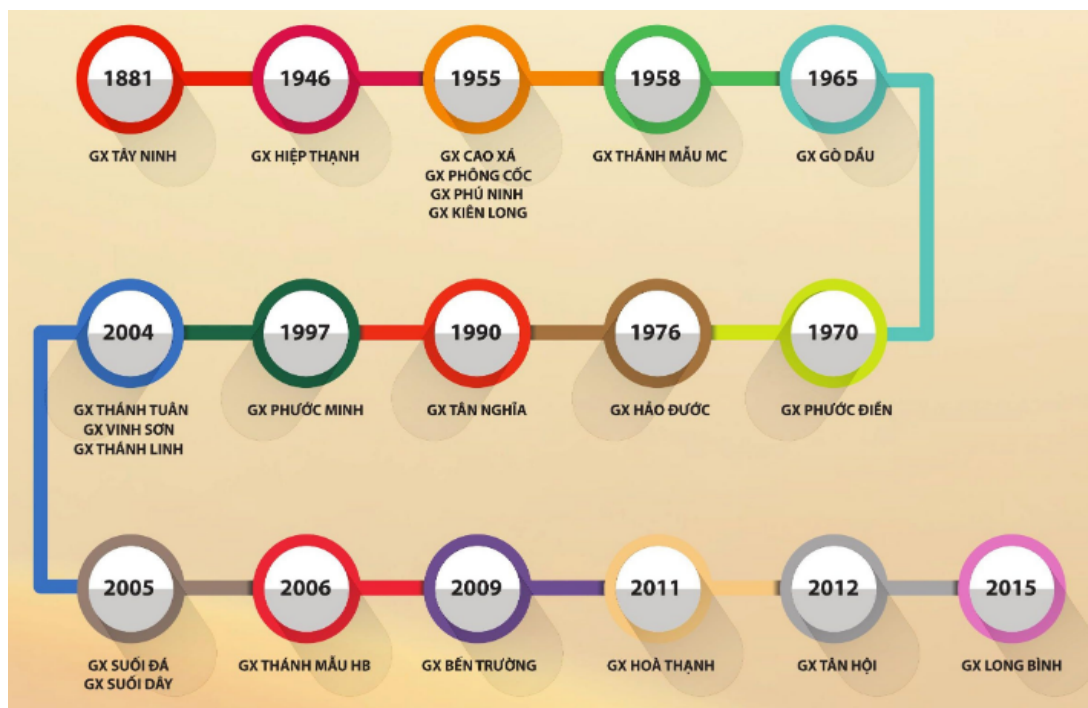

Nhà thờ Tây Ninh. Ảnh: Võ Thành Tâm 2017

Năm 1965, Tây Ninh là một trong sáu Giáo hạt của Giáo phận Phú Cường mới được thành lập. Từ Giáo xứ Tây Ninh đến Giáo hạt Tây Ninh là cả một quá trình tiệm tiến qua việc khẩn hoang của giáo dân thành lập các giáo xứ mới là Suối Ông Đình, Mỏ Công (sau này đổi tên là Giáo xứ Thánh Mẫu), Gò Dầu (vốn là Họ lẻ của Tha La). Giáo hạt Tây Ninh chợt bùng phát mạnh mẽ sau biến cố di cư 1954 của giáo dân miền Bắc tìm đến lập nghiệp gây dựng nên các giáo xứ Cao Xá (gốc Thái Bình), Phong Cốc (gốc Bắc Ninh), Phú Ninh (gốc Phú Thọ, ghép tên gốc Phú Thọ và vùng đất mới Tây Ninh), Kiên Long (gốc từ hai giáo xứ Kiên Chính và Thịnh Long thuộc Giáo phận Bùi Chu) vào năm 1955. Đến đầu thập niên 1970, đời sống giáo dân Việt kiều Campuchia gặp rất nhiều khó khăn nên đã hồi hương, được sắp xếp cho định cư tại xã Thanh Điền. Đức cha Giuse Phạm Văn Thiên đã cử linh mục Tôma Nguyễn Toàn Quyền đang là phó xứ Tây Ninh về đây chăm sóc cho họ, lập nên Giáo xứ Phước Điền. Sau năm 1975, đất nước thống nhất, một loạt giáo xứ mới được thành lập do chính sách giãn dân, hình thành vùng kinh tế mới của Chính phủ: Hảo Đức, Tân Nghĩa, Suối Đá, Suối Dây, Bến Trường, Hòa Thạnh, Tân Hội, Long Bình.

---

⁶ Báo Pháp luật Tp.HCM, *Nhà thờ cổ Sài Gòn: Ngôi nhà thờ nằm trên “đất vàng”*, <https://plo.vn/van-hoa/ho-so-phong-su/nha-tho-co-sai-gon-bai-4-ngoi-nha-tho-nam-tren-dat-vang-619804.html>. Truy cập ngày 19-3-2019.

Sơ đồ hình thành các Giáo xứ trong Giáo hạt Tây Ninh.

2. Hiện trạng Công giáo tại tỉnh Tây Ninh

Từ xứ đạo đầu tiên là Tha La hình thành năm 1837, đến khi thành lập Giáo phận Phú Cường năm 1965, trên địa bàn tỉnh Tây Ninh có hai Giáo hạt là Tha La và Tây Ninh. Thống kê năm 2005 là năm kỉ niệm 40 năm thành lập Giáo phận Phú Cường, Hạt Tha La có 6.610 giáo dân trong 4 giáo xứ, Hạt Tây Ninh có 25.860 giáo dân trong 13 giáo xứ. Đến năm 2013, Hạt Tha La được sáp nhập thành Hạt Củ Chi với 24.000 giáo dân.

2.1. Giáo hạt Củ Chi (Tha La)

Hiện nay, Giáo hạt Củ Chi có 12 giáo xứ, 1 giáo họ với 17 linh mục và 100 tu sĩ nam nữ. Các giáo xứ trên địa bàn tỉnh Tây Ninh gồm có :

Stt	Giáo xứ	Năm thành lập	Số giáo dân	Địa chỉ
1	Tha La	1837	4.229	Xã An Hòa, Trảng Bàng
2	Bình Nguyên	1960	400	Ấp Bình Nguyên I, xã Gia Bình, Trảng Bàng
3	Trảng Bàng	1975	635	36, Khu phố Lộc An, Trảng Bàng, Tây Ninh

Nguồn: Tòa Giám mục Phú Cường (2016), *Kỷ yếu Giáo phận Phú Cường 50 năm hành trình Đức Tin (1965-2015)*, <https://giaophanphucuong.org/hat-cu-chi/giao-hat-cu-chi-10302.html>. Truy cập ngày 19-3-2019.

2.2. Giáo hạt Tây Ninh

Trải rộng trên địa bàn tỉnh Tây Ninh (trừ huyện Trảng Bàng thuộc Giáo hạt Củ Chi), Giáo hạt Tây Ninh có diện tích 3.459km² với dân số trên 1 triệu người, số người Công giáo là 31.485 người theo thống kê mới nhất, gồm có :

Stt	Giáo xứ	Năm thành lập	Số giáo dân	Địa chỉ
1	Tây Ninh	1881	2.539	Khu phố 3, Phường 2, TP. Tây Ninh
2	Hiệp Thạnh	1946	696	Ấp Đá Hàng, xã Hiệp Thạnh, huyện Gò Dầu
3	Cao Xá	1955	3.154	Khu phố 2, Thị trấn Châu Thành, huyện Châu Thành
4	Phong Cốc	1955	3.446	Ấp Bình Phong, xã Thái Bình, huyện Châu Thành
5	Phú Ninh	1955	1.274	Khu phố 1, Thị trấn Châu Thành, huyện Châu Thành
6	Kiên Long	1955	1.010	Ấp Bình Phong, xã Thái Bình, huyện Châu Thành
7	Mỏ Công	1958	805	Xã Mỏ Công, huyện Tân Biên
8	Gò Dầu	1965	756	Khu phố Rạch Sơn, thị trấn Gò Dầu
9	Phước Điền	1970	1.365	Xã Thanh Điền, huyện Châu Thành
10	Hảo Đước	1976	1.086	Xã An Cơ, huyện Châu Thành
11	Tân Nghĩa	1990	2.155	Xã Thạnh Đông, huyện Tân Châu
12	Phước Minh	1997	1.133	Ấp 4, xã Phước Minh, huyện Dương Minh Châu
13	Thánh Tuân	2004	2.269	Thị trấn Châu Thành (Tách ra từ Cao Xá)
14	Vinh Sơn	2004	1.866	Khu phố 1, Thị trấn Châu Thành, huyện Châu Thành
15	Thánh Linh	2004	2.555	Ấp Thạnh Nam, xã Thạnh Tây, huyện Tân Biên
16	Suối Đá	2005	548	Tổ 7, khu phố 4,

				huyện Dương Minh Châu
17	Suối Dây	2005	1.200	Xã Suối Dây, huyện Tân Châu
18	Hòa Bình	2006	671	Ấp Thành Đông, xã Thành Long, huyện Châu Thành
19	Bến Trường	2009	572	Xã Hảo Đước, huyện Châu Thành
20	Hòa Thạnh	2011	800	Xã Hòa Thạnh, huyện Châu Thành
21	Tân Hội	2012	875	Xã Tân Hội, huyện Tân Châu
22	Long Bình	2015	710	Xã Long Thành Nam, huyện Hòa Thành

Nguồn: Tòa Giám mục Phú Cường (2016), *Kỷ yếu Giáo phận Phú Cường 50 năm hành trình Đức Tin (1965-2015)*, <https://giaophanphucuong.org/hat-cu-chi/giao-hat-cu-chi-10302.html>. Truy cập ngày 19-3-2019.

3. Nét đặc trưng và những đóng góp của Công giáo cho vùng đất Tây Ninh

Khởi đi từ những giáo dân miền Trung vào Nam khai hoang, tìm nơi yên ổn để giữ đạo giữa lúc triều đình Nguyễn cấm cách, năm 1837 đánh dấu sự có mặt chính thức của Công giáo trên vùng đất Tây Ninh với việc ông Côsimô Nguyễn Hữu Trí quy tụ những người có đạo tại Tha La. Thích ứng với hoàn cảnh mới, từng bước khai khẩn đất hoang và trung kiên sống đức tin, họ đã lập nên Tha La là xứ đạo lớn nhất và lâu đời nhất tỉnh Tây Ninh. Có trên 20 linh mục xuất thân từ Tha La, trải qua 33 đời linh mục quản xứ, có đến ba vị cha sở Tha La đã được Tòa Thánh tấn phong Giám mục là Victor Charles Quinton Tôn (1909-1912, Giám mục Sài Gòn khi đang coi sóc Tha La), Giacôbê Huỳnh Văn Cửa (1964-1965, Giám mục Phó Phú Cường 1976, qua đời 1995) và Giuse Nguyễn Tấn Tước (1995-2000, đương kim Giám mục Phú Cường). Đây là điều hiếm hoi không phải xứ đạo kì cựu nào cũng có được vinh dự này. Với Họ đạo Tây Ninh, sau hơn 130 năm hình thành và phát triển, có nhiều linh mục cai quản nổi danh như Phaolô Đoàn Quang Đạt (sinh năm 1877 tại Lái Thiêu, gốc Huế) đã sáng tác bài thánh ca *Nửa đêm mừng Chúa ra đời* năm 1911 là năm cha thụ phong linh mục. Đây là một trong những bài thánh ca Việt Nam đầu tiên cũng như thuộc hàng gạo cội của nền tân nhạc Việt Nam. Một vị khác từng coi sóc Họ đạo Tây Ninh là Phanxicô Xavier Trần Thanh Khâm năm 1965 được tấn phong làm Giám mục Phụ tá Sài Gòn.

Đó là trên bình diện tôn giáo. Còn đối với đất nước, Tha La – Trảng Bàng cũng không thiếu những người con xóm đạo chinh chiến bảo vệ chủ quyền của dân

tộc. Cựu binh Hoàng Sa Ngụy Văn Thà (thiếu tá - hạm trưởng hộ tống hạm Nhật Tảo HQ-10 tử trận trong trận hải chiến Hoàng Sa) vốn người Tha La - Trảng Bàng⁷.

Về mặt văn hóa - lịch sử, điểm nổi bật là Tha La vẫn giữ được những truyền thống tốt đẹp của tiền nhân từ lúc thành lập: ngay cổng nhà thờ, vẫn ghi rõ “Họ đạo Tha La” cho thấy đây là xứ đạo lâu đời và đa số giáo dân là người miền Nam, ý nghĩa của từ “Họ đạo” là giáo hữu ở đây sống trong một họ, một đại gia đình (trong khi miền Bắc, miền Trung sẽ gọi là “giáo xứ”).

Nhắc đến Tha La, người ta không thể không nhắc đến bài thơ *Tha La xóm đạo*. Năm 1949, nhà văn Thẩm Thệ Hà đưa người bạn thân là nhà thơ Vũ Anh Khanh về thăm Trảng Bàng. Trước cảnh điêu tàn của thời chiến, bài thơ *Tha La xóm đạo* được sáng tác và nổi tiếng cả miền Nam, sau này được các nhạc sĩ Dzũng Chinh và Sơn Thảo phổ nhạc⁸. Ngoài ra, soạn giả cải lương Viễn Châu cũng đã phỏng theo ý tưởng của Vũ Anh Khanh để viết ca khúc tân cổ giao duyên "Tha La xóm đạo".

*“Đây Tha La xóm đạo,
Có trái ngọt, cây lành
Tôi về thăm một đạo
Giữa mùa nắng vàng hanh.
Ngậm ngùi Tha La bảo:
Đây rừng xanh, rừng xanh,
Bụi đùn quanh ngõ vắng
Khói đùn quanh nóc tranh,
Gió đùn quanh mây trắng
Và lửa loạn xây thành ...”*

Một truyền thống văn hóa - tôn giáo rất đặc biệt khác của Tha La xóm đạo là Đêm Canh thức nơi Đất Thánh (Nghĩa trang) Họ đạo Tha La từ sau lễ tối Các Thánh Nam Nữ 01-11 cho đến rạng sáng 02-11, người sống thấp nển cầu cho kẻ chết, kết thúc bằng một thánh lễ đồng tế vào lúc 4 giờ 30 sáng, để cầu nguyện cho ông bà tổ tiên, họ hàng tộc hệ và các đẳng linh hồn. Không dừng lại ở việc thấp nển cầu nguyện cho người thân, giáo dân Tha La còn nhắc nhớ, thấp nển trên những ngôi mộ “mồ cô” với tấm lòng bác ái. Nghi thức cầu nguyện sinh động này biểu hiện tinh thần thông công, kết hợp giữa thế giới hữu hình và vô hình, một sắc thái truyền thống Ki-tô giáo đồng hành với văn hóa tín ngưỡng tôn kính tổ tiên, trong chiều hướng cõi lòng người Công giáo Việt Nam mở rộng, hiệp thông với Thiên Chúa, với tổ tiên và đồng bào mọi giới.

---

⁷ Hà Hương (2014), “Hồi ức sau 40 năm của vợ thiếu tá Việt Nam Cộng hòa Ngụy Văn Thà”, *Tuổi Trẻ* 12-01-2014, <https://tuoitre.vn/hoi-uc-sau-40-nam-cua-vo-thieu-ta-vnch-nguy-van-tha-589792.htm>. Truy cập ngày 19-3-2019.

⁸ Nguyễn Thanh Lợi (2018), “Địa danh Tha La”, Sđd, tr.105-107.

Đêm Canh thức cầu cho các tín hữu qua đời 01 rạng 02-11 tại Đất Thánh (Nghĩa trang) Họ đạo Tha La. Ảnh tư liệu của nhà thờ.

Đóng góp cho xã hội: Các xứ đạo trên địa bàn Tây Ninh luôn nêu cao tinh thần bác ái Kitô giáo. Có thể kể ra như việc xây dựng trường học tại Tha La để học sinh không phải đi học tận Trảng Bàng ngay từ những năm mới hình thành xứ đạo, lập nhà máy nước tinh khiết cung cấp cho người dân xã An Hòa năm 2005, quỹ tương thân tương ái tài hầu hết các giáo xứ, Viện Dưỡng lão cho người già neo đơn tại Giáo xứ Cao Xá, trường mầm non của các nữ tu, Hội Chữ thập đỏ, lớp học tình thương tại các giáo xứ, ...

Nhà thờ Tha La trước (1999) và đang đại tu (2016). Ảnh Võ Thành Tâm

Nhà thờ Phong Cốc và Gò Dầu. Ảnh Võ Thành Tâm 2016

Hình thành năm 1837 với vài gia đình từ miền Trung vào khai phá, từ Tha La xóm đạo đầu tiên, có thêm xứ đạo Tây Ninh năm 1881, Hiệp Thạnh 1946, cho đến việc bùng phát mạnh mẽ sau biến cố di cư 1954 với hàng loạt giáo xứ như Cao Xá, Phong Cốc,... các giáo xứ hình thành để chăm lo cho giáo dân Việt kiều Campuchia hồi hương như Phước Điền, cho người giáo dân đi vùng kinh tế mới như Hào Đức, Suối Dây, do sự phát triển công nghiệp như Gò Dầu, Tân Hội... Với gần 40.000 giáo dân (chưa kể di dân Công giáo) trong 25 giáo xứ của hai Giáo hạt Tây Ninh và Củ Chi (Hạt Tha La cũ), Công giáo ở Tây Ninh tiếp tục phát triển và đồng hành với dân tộc qua từng giai đoạn thăng trầm của lịch sử, đóng góp vào sự phát triển của tỉnh nhà nói riêng và của cả nước nói chung như phương châm đã được Hội đồng Giám mục Việt Nam đề ra trong Thư Chung năm 1980: “*Đất nước này là lòng mẹ cứu mang chúng ta trong quá trình thực hiện ơn gọi làm con Thiên Chúa, dân tộc này là cộng đồng mà Chúa trao cho chúng ta để phục vụ với tính cách vừa là công dân vừa là thành phần dân Chúa...*”

Tài liệu tham khảo

1. Vương Công Đức (2016), *Trắng Bàng phương chí*, Nxb Tri thức, Hà Nội.
2. Nguyễn Thanh Lợi (2018), “Địa danh Tha La”, *Những trầm tích địa danh*, Nxb Văn hóa - Văn nghệ, Thành phố Hồ Chí Minh.
3. Phạm Trường Giang (2016), “Nhà thờ cổ Sài Gòn: Ngôi nhà thờ nằm trên đất vàng”, Báo *Pháp luật Tp.HCM*, <https://plo.vn/van-hoa/ho-so-phong-su/nha-tho-co-sai-gon-bai-4-ngo-i-nha-tho-nam-tren-dat-vang-619804.html>. Truy cập ngày 19-3-2019.
4. Hà Hương (2014), “Hồi ức sau 40 năm của vợ thiếu tá Việt Nam Cộng hòa Ngụy Văn Thà”, *Tuổi Trẻ* 12-01-2014, <https://tuoitre.vn/hoi-uc-sau-40-nam-cua-vo-thieu-ta-vnch-nguy-van-tha-589792.htm>. Truy cập ngày 19-3-2019.
5. Tòa Giám mục Phú Cường (2016), *50 năm hành trình đức tin (1965-2015)*, <https://giaophanphucuong.org/hat-cu-chi/giao-hat-cu-chi-10302.html>. Truy cập ngày 19-3-2019.
6. Ủy ban Văn hóa trực thuộc Hội đồng Giám mục Việt Nam (2010), *Dấu ấn 350 năm Giáo hội Công giáo Việt Nam*, Nxb Phương Đông, Hà Nội.
7. Văn phòng Tổng Thư kí Hội đồng Giám mục Việt Nam (2005), “Chương 46: Giáo phận Phú Cường”, *Giáo hội Công giáo Việt Nam – Niên giám 2005*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.